

САМООЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ШКОЛОЮ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ

Лукіна Тетяна,

доктор наук з державного управління, професор,
головний науковий співробітник
відділу моніторингу та оцінювання якості загальної середньої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

 tata_lukina@ukr.net

Світова педагогічна спільнота має значний досвід побудови різних систем зовнішньої інспекції закладів середньої освіти. Однак, посилення процесів децентралізації управління освітою, розвиток шкільної автономії, а також неспроможність органів зовнішнього нагляду реалізувати ефективний і надійний контроль за якістю освіти в школах, мережа яких неухильно зростала, стали основними причинами створення внутрішніх систем забезпечення якості освіти як процесу та результату (Лукіна, 2008) та запровадження процедур самооцінювання закладу середньої освіти. Зазначені процеси заклади початок реалізації комбінованих моделей перевірки результатів діяльності освітніх закладів та відкрили можливості для розробки різноманітних організаційних моделей самооцінювання якості освіти та освітньої діяльності у середніх школах.

Наявність різноманітних підходів і моделей оцінювання результатів діяльності закладів загальної середньої освіти (Лукіна, 2022а) зумовлена національними, історичними, адміністративно-територіальними відмінностями освітніх систем та характеризуються різним ступенем регламентованості процедур і методичних інструментів. Особливостями реалізації внутрішньої оцінки у багатьох країнах світу на сучасному етапі є перенесення основного суб'єкта оцінювання на місцевий (територіальний) рівень, розширення кількості оцінювачів (місцеві органи влади / управління освітою, шкільна рада, засновники та ін.), а також посилення вагомості самооцінки для визначення ефективності та результативності функціонування закладу освіти. При такому підході основною рушійною силою у реалізації самооцінювання якості освіти та освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти в переважній більшості випадків виступають керівники цих освітніх установ. Це означає, що ефективність упровадження та функціонування механізмів внутрішньої оцінки закладу освіти значною мірою визначається сформованістю культури оцінювальної діяльності керівника закладу освіти як елементу його професійної культури та професійного мислення.

Оновлення освітнього законодавства України заклало початок роботи зі створення у закладах освіти, зокрема загальної середньої, внутрішніх систем забезпечення

якості освіти (Про освіту, ст. 41; Про повну загальну середню освіти, ст. 46) та проведення самооцінювання школами досягнутої якості освіти й освітньої діяльності. Передбачалося, що заклади освіти мають право визначатися із структурою цих систем та процедурами проведення відповідно до потреб і специфіки освітньої установи, здобувачів освіти, місцевої громади як учасників освітнього процесу та стейкхолдерів. Завдання здійснення внутрішньої оцінки (самооцінювання) закладу освіти, яка була б ефективним і надійним інструментом відстеження досягнутих результатів діяльності закладу освіти та основою для вироблення стратегії його подальшого розвитку, стало потужним викликом керівникам і колективам шкіл, від професіоналізму, культури оцінювальної діяльності та вмотивованості (Лукіна, 2022b) яких залежав успіх такого нововведення.

Отже, основними викликами (вимогами), що постали перед вітчизняними середніми школами у зв'язку із запровадженням внутрішніх систем забезпечення якості освіти, є:

- посилення відповідальності закладу освіти (керівника і педагогічного колективу) за результати діяльності загалом та якість освіти зокрема, що зумовлено переходом до децентралізації управління освітою та розширенням автономії освітньої установи;
- перетворення керівника освітньої установи в основну рушійну силу щодо розвитку внутрішніх механізмів забезпечення якості освіти і проведення процедур самооцінювання якості освіти. Проте формальне наділення керівника школи додатковими повноваженнями не здатне забезпечити бажаний результат через недостатній рівень розвитку в нього культури оцінювальної діяльності (Gaertner, Wurster, Pant, 2013; McNamara et al., 2011);
- розвиток дослідницьких навичок та повне включення усього педагогічного колективу у діяльність із самооцінювання якості освіти в закладі (Medley & Coker, 1987);
- формування шкільної організаційної культури, що заснована на розвитку кооперації зусиль всіх учасників освітнього процесу та зацікавлених сторін і постійному навчанні й самовдосконаленні педагогів спрямованість процесів внутрішньої оцінки закладу освіти. Реалізація цього завдання ускладнена тим, що на практиці спостерігається домінування шкільних культур, які мають інтровертний характер і проявляються у неготовності членів колективів шкіл до відкритої взаємодії та обговорення результатів оцінювання з іншими стейкхолдерами (Van der Bij, Geijsel & ten Dam, 2016);
- створення динамічної структури індикаторів якості освіти та освітньої діяльності, яка була б здатна оперативно реагувати на зміни в оточуючому та освітньому середовищах (пандемія, воєнний стан, зміни психічного стану учнів і педагогів, дистанційний і змішаний формати організації навчального процесу та ін.).

Отже, самооцінювання закладу освіти варто розглядати як певний комплекс систематичних і системних процедур, своєрідний інструмент внутрішнього контролю й забезпечення якості освіти, за допомогою якого визначається причина і розраховується величина невідповідності досягнутих результатів запланованим показникам і цілям розвитку, вагомість впливу тих чи інших чинників, ставлення учасників освітнього процесу до певних змін, досягнень, нововведень, сприйняття власної компетентності, рівня готовності тощо (Лукіна, 2023).

Особливості та відмінності реалізації самооцінювання якості освіти освітнього закладу визначаються історичними традиціями побудови освітніх систем, освітньою політикою та цілями освіти щодо забезпечення якості освіти в країні, ступенем децентралізації управління освітою, змістом та обсягом автономії закладів освіти щодо ведення освітньої діяльності, правовим статусом механізму та результатів самооцінювання, формою підзвітності закладу освіти, професійними якостями і компетентностями педагогів, мотивацією педагогічного персоналу щодо проведення аналітико-оцінювальної діяльності, визначеністю юридичної відповідальності керівника закладу освіти за якість освіти, рівнем суспільної свідомості та активність педагогів і місцевої громади.

Використані джерела

- Лукіна, Т.О. (2008). В Енциклопедія освіти. В.Г. Кремень (Ред.), Якість освіти. 1017–1018. Київ: Юрінком Інтер. <https://lib.iitta.gov.ua/4146/>
- Лукіна, Т.О. (2022a). Зарубіжні підходи до розроблення моделей самооцінювання закладів загальної середньої освіти. Український педагогічний журнал, 2, 19–30. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-19-30>.
- Лукіна, Т.О. (2022b). Роль механізму мотивації персоналу у формуванні очікувань позитивних змін керівником закладу освіти від запровадження процедур оцінювання: результати опитування. Розбудова внутрішніх систем забезпечення якості в закладах вищої освіти України: інструменти та виклики: електронний науковий збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції. 117–123. ВПЦ «Київський університет». <https://lib.iitta.gov.ua/733387/>
- Лукіна, Т.О. (2023). Самооцінювання якості освіти та освітньої діяльності закладу загальної середньої освіти: організаційно-методичний аспект: Монографія. Педагогічна думка.
- Про освіту (Закон України) № 2145-VIII. (2017). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Про повну загальну середню освіту (Закон України) № 463-IX. (2020). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
- Gaertner, H., Wurster, S., & Pant, H. A. (2013). The effect of school inspections on school improvement. *School Effectiveness and School Improvement: An International Journal of Research, Policy and Practice*, 25(4), 489–508. <https://doi.org/10.1080/09243453.2013.811089>
- McNamara, G., O'Hara, J., Lisi, P. L., & Davidsdottir, S. (2011). Operationalising selfevaluation in schools: experiences from Ireland and Iceland. *Irish Educational Studies*, 30(1), 63–82. <http://dx.doi.org/10.1080/03323315.2011.535977>.
- Medley, D, Coker, H. (1987). The accuracy of principals' judgments of teacher performance. *Journal of Educational Research*, 80, 242–247. <https://doi.org/10.1080/00220671.1987.10885759>
- Van der Bij, T., Geijsel, F. P., & ten Dam, G. T. M. (2016). Improving the quality of education through self-evaluation in Dutch secondary schools. *Studies in Educational Evaluation*, 49, 42–50. Retrieved from https://pure.uva.nl/ws/files/2751470/175649_SiEE_16.pdf.